

Přílohy

PŘÍLOHA A Přepis rozhovoru s účastníkem projektu „Jak uspět na trhu práce“

PŘÍLOHA B Přehled nejčastější mýtů a předsudků, které se týkají osob se zrakovým postižením

PŘÍLOHA A

Přepis rozhovoru s účastníkem projektu „Jak uspět na trhu práce“

1. Jakou trpíte zrakovou vadou a jak se projevuje? V čem Vám činí potíže? Jaké používáte kompenzační pomůcky?

„Já mám několikero očních onemocnění. Celé moje postižení vzniklo na základě toho, že maminka v 3. měsíci těhotenství onemocněla zarděnkama, já jsem se potom narodila s vrozeným šedým zákalem totálním. Ve 4 letech pak ještě zjistili, že mám postižené pravé ucho středně těžkou nedoslýchavostí. Ten šedý zákal mi byl odoperovaný, byla mi vyňata čočka z obou očí, čímž vznikla potom těžká dalekozrakost a byly nandány brýle asi plus 10 dioptrií. S postupem času se zjistilo, že kromě toho vážného porušení zrakové ostrosti mám deficit v zorném poli zejména v oblasti periferního vidění. Stacionárně se to projevovalo do nějakého 16. - 17. roku života, kdy jsem byla zařazena do kategorie slabozrakých. Chodila jsem první tři roky do speciální školy pro slabozraký, pak jsem přešla do integrace do kmenové školy. Ta vada se projevovala tím, že jsem neviděla ostře, neviděla jsem detaily, četla jsem pouze zvětšený černotisk. Takže jsem byla vylučována z tělocviku a různě. Postupně v 17ti letech byl zjištěn sekundární glaukom na obou očích. Od té doby velmi postupně ubývá to zorné pole a přes pubertu se zhoršila zraková ostrost, takže dneska mám na jednom oku 14 a na druhém oku 15,5 dioptrie. Ani s těmi dioptriemi nejsem schopna vidět jako zdravý člověk. Stále vidím víceméně pouze barevné fleky a když se na ten předmět dostatečně zaměřím a dostatečně se k němu přiblížím, a to mluvíme o vzdálenosti pod metr, tak vidím základní obrysy. Ale v životě si neprohlídnu ozdobený dům, protože ty ozdobičky na něm už nevidím. Text čtu přes kamerovou lupu, přes silné dioptrické brýle a příruční lupu. Braila pořád neumím. Na počítači používám zvětšovací software.“

2. Popište mi Vaše pracovní zkušenosti před vstupem do projektu, příp. důvody ukončení.

„Pracovala jsem jako lektorka výpočetní techniky v Tyflokabinetu. Trvalo to 3 měsíce na půl úvazku. Ukončeno z finančních důvodů. Pak jsem hledala práci speciálního pedagoga nebo asistenta, ale marně.“

3. Na jaké bariéry (překážky) jste při hledání zaměstnání narážel/a?

„Před dobou před projektem jsem studovala, a tak jsem práci moc nehledala. Po ukončení studia jsem začala ale uvažovat o svém budoucím zaměstnání a udělat si v hlavě nějakou konkrétní představu, jak by mělo to zaměstnání vypadat. A na základě toho jsem začala hledat po internetu, a to v oboru speciální pedagogiky, konkrétně místo speciálně pedagogické poradkyně, což spočívá v práci ve speciálně pedagogickém centru, kde bych byla ve styku s rodinami, které mají zrakově postižené dítě nebo jinak postižené, ale primárně jsem chtěla zrakově postižené. Těmto rodinám bych poskytovala poradenství v oblasti školního zařazení dítěte, individuálního plánu rozvoje dítěte atd., v podstatě to, co jsem studovala. V tom jsem nebyla úspěšná, několik pohovorů jsem na podobné pozice absolvovala. V SPC tam snad inzeráty na internet ani nedávají. Tam někdo přijde a je tam víceméně do důchodu nebo do mateřské, to znamená všude plno, nikde nové zaměstnance nehledají. Ve státě obecně chybí peníze, to že by přijaly novou pracovníci, to ani náhodou. Důvodem tedy prvotně byly finance, finančně kapacitní důvody.

Potom jsem tedy začala hledat pozice podobné, a to sice asistenci u školních dětí s postižením jako asistence pedagoga ve třídě. A tam už nastávaly problémy, protože ti asistenti ve třídě jsou velmi žádaní, jsou podporovaní. Některé školy na to ale i tak nemají. Ale i ty, co přímo vypsalý výběrové řízení na takovouto pozici, tak v momentě, kdy jsem tam přišla, tak v podstatě všichni byli velice taktí, velice ohleduplní, ale velice jasně mi dali najevo, že handicapovaný člověk jim nebude dělat asistenta u handicapovaného dítěte. Že prostě hledají někoho, kdo teda vidí. Nenechali si vysvětlit, že jsem ve třídě schopná pracovat zcela běžně. Pokud budu mít dítě řekněme tělesně postižené, které bude potřebovat podávat věci do ruky, případně odvést na záchod na vozíčku, tak jsem toho schopná. Pravda, už nejsem schopná ho z toho vozíčku zvednout a přendat ho na záchod, protože nesmím zvedat nic nad 5 kg.

Mohla jsem být více průbojná, více sebevědomější. Já jsem tam vždycky přišla více méně se schlíplýma ušima, takže to jsem měla být více sebevědomější.

Měla jsem lépe vybírat pracovní pozice. Faktem je taky, že na pozici asistentky, která by měla zastat oči, ruce, nohy i nějakého dalšího dítěte, se skutečně hlásit nemohu. A to mi opravdu došlo taky až tady, kdy jsem si pořádně uvědomila, co ta asistence je.

Mít i lépe vypracovaný životopis a motivační dopis. A lépe taky komunikovat – nenechat si vymluvit díru do hlavy.“

4. Proč jste se přihlásil/a do projektu?

„Určitě z důvodu dlouhodobé nezaměstnanosti, dlouhodobý neúspěch, kdy vlastně mi ve většině případů na mnou zasláný životopis a odpověď na inzerát už ani neodpověděli zpátky. Tak jsem si říkala, kde dělám chybu, kde je chyba. A když tady byla možnost, že mi jí pomůžete najít a opravit tu chybu, tak jsem si říkala, to vlastně asi potřebuju, jinak v životě práci nenajdu.“

5. Co jste od projektu očekával/a?

„Očekávala jsem konkrétně, když jsem četla informace k projektu, že vypracujeme kvalitní životopis, vypracujeme motivační dopis, což jsem ani nevěděla, co je. Tak jsem si říkala, že se konečně dozvím, co to po mně všichni chtějí. A potom určitě pracovní kompetence. Říkala jsem si, že jestliže se tu budeme bavit o pracovním trhu, o nabídce pracovních pozic, tak třeba si konečně utřím, které pracovní pozice jsou pro mě opravdu ty vhodné, na které se mohu opravdu hlásit s tím vědomím, že tam opravdu obstojím a na který to radši zkoušet nemám. Že prostě získám informace o vhodnosti pracovních pozic.“

6. V čem byl pro Vás projekt přínosný?

„Určitě byl přínosný. Životopis a motivační dopis splňující nejnovější kritéria vytvořený mám. Určitě mám jasnější představy o tom, jakou pozici mohu zastávat. A potom určitě, to nesmím opomenout, ten projekt rozvinul moje komunikační dovednosti nejenom v kurzu komunikace, který jsem absolvovala, ale i vlastně i tím, že jsem se tu setkávala s vámi, s kolegy, s různými dalšími novými lidmi a byla jsem nucena s nimi komunikovat na nějaké úrovni, tak tím se samozřejmě ta komunikace rozvíjí, než když sedí doma a komunikuje jenom s přítelem. Toto hodnotím jako velký posun, protože dnes jsem schopná komunikovat na ulici s cizími lidmi na úrovni, která si myslím, že je dostačující k tomu, abych ukázala, že tedy nejsem tak úplně mimo mísu, jak se říká. Dříve to tak určitě nebylo na takové úrovni, komunikovat jsem vždycky nějak uměla, ale spíše jsem se předem stavěla do podřízené role, vůbec ne do role, že stojíme na stejné úrovni jako partner.“

A co to určení hranic, stanovení mantinelů při komunikaci? *„Už se to lepší. Zjišťuju, že umím rozpoznat, kdy toho člověka už nechci poslouchat a kdy už opravdu nejvím o tu komunikaci zájem. Už jsem pochopila, že není neslušný a neomalený říci*

děkuju, ale já už musím jít nebo něco podobného. Že je to vlastně normální a že se to dělá.“

7. Co jste v projektu postrádal/a? Jaké jsou Vaše doporučení a návrhy na zlepšení?

„Tak určitě jsem si představovala, když se tu nabízely kurzy počítačů, že se s tím počítačem skamarádím o trošku víc, ale tam byla ta chyba, že jsem si neporozuměla s tím textem a že jsem 10 nebo 20 hodin brala jako čistého času. Nějak jsem to zašmodrchala a ty lekce pak byly kratší. Ten počet byl menší a já jsem si to vlastně špatně rozplánovala. Já jsem to brala jako šedesátku ne-li devadesátku, ale ono to bylo 45 minut. Já jsem to brala jako 20 setkání, ale ono to bylo 10 setkání po 2 hodinách, takže já jsem si to špatně rozplánovala na základě této mylné informace. Tím pádem jsem nestihla celý Excel. Ale umím si alespoň v Excelu svést příjmy a výdaje pro svou vlastní osobu, takovou tu nejjednodušší formu účetnictví, že v jednom sloupečku si počítám - dostala jsem, v druhém sloupečku - utratila jsem. A dokážu ten Excel donutit, aby ty sloupečky spočítal za mě.“

8. Co jste si z projektu odnesl/a? V čem došlo ke změně, posunu?

„Došlo k velkému posunu ve všem – sebevědomí, komunikace, mám vypracovaný kvalitní životopis a motivační dopis. Jsem dneska dobře nastartovaná v tý komunikaci, k tomu to ještě více rozvíjet.“

9. Jsou získané poznatky přenositelné do praxe?

„Určitě to přenositelné je. Určitě je přenositelná ta věc, že když někde vstupuju do pracovního řekněme na pracovní pohovor, tak když vstupuju do něčí kanceláře na pracovní pohovor, tak už tam nevstupuju s pocitem, já jsem tady podřízená, já se tady musím zalíbit, já tady musím podležat, ale už vstupuju s takovým pocitem – jistě, musím se zalíbit, musím trošičku hrát, ale jenom trošičku a rozhodně já jsem tady někdo, kdo se uchází o jejich práci, oni mě za ní teda budou platit, ale já jim jdu vlastně nabídnout svoje služby. To se u mě změnilo a to je samozřejmě na tom vystupování vidět. Toto se změnilo v průběhu projektu, kde jsem si uvědomila, že vlastně – no jo, oni mě sice platí, ale oni hledají pracovní sílu a já jim jí jdu nabídnout. Ty role se trošičku rovnají. Oni něco chtějí a já jim to jdu nabídnout.“

Taky nemůžu zanedbat, že ten projekt byl přínosný po celkově lidské stránce, že prostě jsem dvakrát, třikrát v týdnu opustila ten svůj byt a vyšla mezi lidi, měla jsme

příležitost se obléct, upravit se, získat nějaký návyky pro nějaký řád. Když se řeklo, že se začíná v půl 5, tak tady opravdu v těch půl 5 být. To jsem už pomalu ztrácela, když je člověk rok doma a nikam nemusí, tak to pak dopadá strašně. Měla jsme dříve potíž s time managementem a projekt mě posílil v té organizaci ráno vstát a někam dojít a splnit určité povinnosti. A taky si hlídat, jak dlouho se kam přesouvám. To mi bylo naprosto ukradený, jak dlouho kam jedu. Já jsem nevěděla, když se mě někdo ptal, jak dlouho se jede ode mě na Mírák, tak já jsem to nevěděla, říkala jsem, že to nevím, že tam jezdím často, ale nikdy jsem si to nestopovala. A ono mě to najednou donutilo zjistit, že se ode mě z domova na Mírák jede půl hodiny. Samozřejmě jsem ze začátku do projektu docházela pozdě, protože jsem to neměla odstopovaný a postupem času jsem zjistila – aha, tak na Mírák se jede půl hodiny, jenže já jdu ještě 10 minut na tramvaj a pak jdu ještě od tramvaje 10 minut nahoru. Takže si musím dát hodinu, protože nechci přijít o ten začátek. A díky tomu dnes přicházím do práce včas. Myslím si, že nebýt tohoto, tak bych se ze začátku neuvedla určitě dobře. Ono by se to natrénovalo, ale ono to nedělá dobrotu, když člověk chodí soustavně pozdě.

Dostalo se mi i individuálních konzultací nad vhodností a nevhodností určitých pracovních pozic, individuálních konzultací nad životopisem a motivačním dopisem, dostalo se mi nácvikových situací jak v komunikaci, tak nácvikové pohovory, telefonáty. Toho všeho bylo hodně.“

10. Jak nyní hodnotíte své šance na trhu práce? Podařilo se Vám nalézt zaměstnání?

„Nejsem si jistá tím, zda se mi snáze hledá práce, protože pořád situace na českém pracovním trhu je velmi neutěšená, toho jsem si vědoma. Ale, co můžu říct, že opravdu jsem více připravená na ten pracovní trh vstoupit a nabízet tam svoje dovednosti. Protože pracovní trh není nic jiného než nabídka dovedností a poptávka po dovednostech. A už jsem nějak více připravená a naučená udělat na sebe reklamu, když to řeknu takhle. Prodat ty své dovednosti, své zkušenosti. Říci – podívejte se, tady jsem a tohle umím.

A mně se podařilo nalézt zaměstnání. Podařilo se mi to těsně ke konci projektu, kdy jsem se dozvěděla přes mailovou konferenci a i přes různé kamarády i TyfloCentrum o Neviditelné výstavě. A já jsem o tom dlouho přemýšlela, protože tam bylo vysloveně napsáno – hledáme nevidomé průvodce a já jsem tak přemýšlela, říkám si – ale já ještě nejsem nevidomá. No takže jsem si říkala, bohužel nebo bohu díky nejsem ještě úplně nevidomá, takže nevím, zda se tam mohu hlásit, protože tam bylo výslovně slovo nevidomý.

Potom jsem se dozvěděla, a tuším, že od vás, že nehledají pouze nevidomé, ale vůbec těžce zrakově postižené, kteří by byli schopní tuhle práci zastat. No a to už pro mě byl samozřejmě impuls, protože jsem si říkala – i kdyby to nakonec nevyšlo, musím zkusit alespoň ten pohovor. No, takže jsem tam zavolala, domluvila jsem si pohovor. Neměla jsem moc času přemýšlet a nějak se připravovat, protože jsem měla od toho zavolání do pohovoru ani ne 24 hodin. Takže jsem stihla provést jen základní údržbu těla, vymyslet si, co si tak vezmu na sebe, no a druhý den jít na Novoměstskou radnici, o které jsem tušila, že je na Karláku, ale proboha kde na Karláku – tak to jsem ještě poprosila přítele, aby šel se mnou. No a nakonec to dopadlo dobře. Zkonstatovali – přišla jste včas, umíte o sobě dobře hovořit, umíte se o sobě dobře vyjadřovat, umíte anglicky a německy, tak mi to s vámi zkusíme. Tak jsem si řekla, tak já to s nimi taky zkusím a uvidím. Ještě jsem si řekla, že uvidím, jak tu práci vydržím na nohy (mám dlouhodobě problémy s kyčlema), ale když do toho půjdu s obavou předem, tak nenastoupím. Tak nakonec se z toho vyvinul zkrácený úvazek, protože na plný úvazek to nevydržím dělat, ale přesto dělám do 30ti hodin týdně.“

Mělo na úspěch vliv to, čím jste si v rámci projektu prošla? „Určitě, protože jsem na ten pohovor šla s tím pocitem, že se jim jdu vlastně nabídnout a oni potřebují moji práci, moji pracovní sílu, s tím jsem tam šla a já se jim jdu nabídnout.

Ráda bych i zkusila návrat k pedagogické činnosti, je to přeci jen něco, v čem mám dosažené nejvyšší vzdělání a ráda bych se k tomu vrátila. Ale pokud bude lukrativní nabídka i někde jinde a já budu schopná tu práci zastat, tak samozřejmě na té speciální pedagogice tak úplně netrvám. I když samozřejmě, nabídne-li se mi pěkné místo někde v poradenství za slušný plat a slušných pracovních podmínek, tak to samozřejmě vezmu.“

11. Jsou nyní ještě nějaké oblasti, ve kterých byste rád/a dosáhl/a zlepšení, rozvoje, posunu?

„Počítače, doškolení v Excelu – např. grafy – zatím je nevytvořím, nemám to zažitý. U toho je už potřeba více přemýšlet, je to přeci jen už matematický program a tam bych uvítala ještě vyšší hodinovou dotaci. Ale nevím, kam se nyní obrátit. Ale ten Excel bych potřebovala dotáhnout, aby si v tom byla jistá.

Oblast komunikace – rozvíjet jí, protože moje současná práce je především o komunikaci.“

PŘÍLOHA C

Přehled nejčastějších mýtů a předsudků, které se týkají osob se zrakovým postižením

- **Slepí vidí jen tmou.**

Existuje jen malý počet těch, kteří opravdu nic nevidí. Většinou mají zachovanou alespoň schopnost světlocitu – to znamená, že jsou schopni rozpoznat světlo a tmou, obrysy věcí apod.. Často se také stává, že jedno oko trpí jinou vadou, než oko druhé. O to je to ještě horší.

- **Slepí mají od narození vyvinutý zvláštní smysl pro vnímání překážek a navíc mají mnohem lepší (často i hudební) sluch a hmat.**

Není pravdou, že nevidomí člověk má od narození lépe vyvinutý některý z dalších smyslů. Vše je jen otázkou tréninku a zkušeností. I mnoho nevidomých nemá hudební sluch, nejsou manuálně zruční a mají špatný orientační smysl.

- **Ve společnosti nevidomého by se nemělo mluvit o barvách a jiných zrakových vjemech. Obrátům jako „podívej se, uvidíme se“ apod. je potřeba se vyhnout.**

Vůbec není potřeba se těmito pojmy vyhýbat. Z úst nevidomých často uslyšíte tyto slova – např. včera jsem viděl pěkný film. My většinu informací přijímáme očima, oni zase hmatem, sluchem apod.

- **Kdo chodí s bílou hůl (příp. kdo nosí černé brýle), je slepý.**

Bílá hůl označuje člověka, který má vážný problém se zrakem. Neznamená to však, že se jedná pouze o člověka nevidomého. Bílou hůl používají i lidé slabozrací, neboť jim dává pocit jistoty a bezpečí při pohybu a zároveň má signalizační charakter.

- **Na slepého musíme mluvit nahlas a zřetelně.**

Je potřeba si uvědomit, že mluvíme s člověkem zrakově postiženým, a ne člověkem neslyšícím (pokud se tedy nejedná o osobu hluchoslepu). Není zde tedy důvod, proč s tímto člověkem mluvit jinak, než s kýmkoliv jiným.

- **V bytě nevidomého nemají obrazy a zrcadla co dělat.**

Leckdo by si mohl říci, proč tito lidé mají ve svých domácnostech zrcadla a obrazy. Ale i když oni se např. v zrcadle nevidí, jejich vidící návštěva zrcadlo jistě uvítá. Stejně tak je to s obrazy. Jak byste se cítili, kdyby jste přišli do bytu, kde by byli holé zdi. Stejně jako pro nás, vidící, je i pro osoby se zrakovým postižením důležité mít svůj byt pěkně zařízený.

- **Slepému může být docela jedno, jak je oblečen, stejně na sebe nevidí. Proto jej druzí nemají kritizovat.**

Zpravidla každý člověk, tedy i člověk nevidomý, chce na své okolí působit co nejpříjemněji. Je však těžké bez kontroly zraku sladit své oblečení. Naštěstí již dnes existují kompenzační pomůcky, které tomu pomáhají.

- **Slepého zásadně neupozorňujeme na špinavé boty, nevhodné oblečení či chování, protože bychom ho tím uráželi.**

Zde je potřeba, aby veškerý štud šel stranou. Sami zrakově postižení uvítají, když je někdo upozorní, že mají špinavé oblečení. Sami nejsou schopni zjistit, že se např. někde otřeli o špinavou značku či o zeď. Je však důležité toto sdělení provést citlivě a taktně (Schindler, Pešák [online] 2002 – 2011b).